

Behöver vi uppdatera de etiska spelreglerna?

En kvantitativ innehållsanalys av musik och ljudeffekter i podcastdokumentärer

Av: Helena Pettersson

Handledare: Astrid Haugland
Södertörns högskola | Institutionen för
Samhällsvetenskaper | Vårterminen 2019
Programmet för Journalistik och multimedia

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Abstract

Denna studie är en kvantitativ innehållsanalys av Sveriges tre populäraste podcastdokumentärer P1 Dokumentär, P3 Dokumentär och Rättegångspodden.

Undersökningen går ut på att kartlägga hur podcastdokumentärerna är ljudsatta i form av musik och ljudeffekter.

Syftet är att ta reda på i vilken omfattning ljudsättningen krockar med de etiska spelreglerna och i vilken utsträckning de etiska spelreglerna kan behöva utvecklas.

För att svara på frågorna har 30 avsnitt av de tre utvalda dokumentärerna analyserats.

I analysen har det bland annat undersökts vilka former av ljudeffekter som används och hur de används.

Resultatet av studien visar att alla tre podcastdokumentärer jobbar efter ett visst mönster när det kommer till ljudsättning i form av musik. P1 Dokumentär och P3 Dokumentär arbetar flitigt med ljudeffekter för att skapa bilder av platser och händelser. Rättegångspodden använder ljudeffekter mer sparsamt.

Den utveckling av de etiska spelreglerna denna studie leder till är en utveckling baserad på regel nummer 12:

”Bildmontage, retuschering på elektronisk väg eller bildtext får ej utformas så att det vilseleder eller lurar läsaren. Ange alltid i direkt anslutning till bilden om den är förändrad genom montage eller retusch. Detta gäller även vid arkivering”.

Denna regel skulle även kunna appliceras på ljud.

Nyckelord: Etik, podcastdokumentär, publicitetsreglerna, radiodokumentär, spelreglerna.

Innehåll

Abstract	0
1. Inledning.....	1
2. Bakgrund	3
2.1 Den första podcasten	3
2.2 Sveriges Radio	3
2.3 Rättegångspodden.....	4
3. Syfte och frågeställning.....	5
4. Teori och tidigare forskning	6
4.1 Teoretisk ram	6
4.1.1 Publicitetsreglerna	6
4.1.2 Konsekvensneutralitet	7
4.1.3 Social ansvarsteori.....	7
4.2 Tidigare forskning	8
4.2.1 Podcastdokumentär vs. Radiodokumentär	8
4.2.2 Ljudetik	9
4.2.3 Ljudrum	9
5. Definition av begrepp.....	10
6. Metod och material.....	11
6.1 Kvantitativ innehållsanalys.....	11
6.2 Urval Podcastdokumentärer	12
6.3 Kodning	13
6.4 Metodkritik	14
7. Resultat och analys.....	14
7.1 P1 Dokumentär	15
7.2 P3 Dokumentär	18
7.3 Rättegångspodden.....	21

7.4	Analys	23
7.4.1	Publicitetsreglerna	23
7.4.2	Konsekvensneutralitet	24
7.4.3	Social ansvarsteori.....	25
7.4.4	Tidigare forskning	26
8.	Slutsats och diskussion.....	27
9.	Förslag till vidare forskning	29
	Referenser.....	31
	Artiklar	31
	Avhandlingar	31
	Böcker	31
	Webbsidor	32
	Bilagor.....	34
	Bilaga 1: Kodschema (se frågor i kodboken).....	34
	Bilaga 2: Kodbok	35

1. Inledning

Podcasts växer sig allt större i Sverige. 2018 hade det regelbundna poddlyssnandet nästan fördubblats jämfört med 2015 (Davidsson, Palm, & Melin Mandre, 2018, 86). Du kan lyssna på en podcast med hjälp av mobilen på väg till jobbet, på gymmet eller när du är hemma och städar. *Orvesto konsumenters* lista ”Poddtoppen” (2019) visar de populäraste podcasten i Sverige 2018. Bland de fem populäraste podcasten var tre i formatet *dokumentär*. Just detta är denna uppsats baserad på, podcastdokumentärer.

Finns det några etiska problem med musiken som spelas, ljudet av röster som lagts på i bakgrunden eller andra ljudeffekter som medvetet lagts till i podcasten?

Den 20 oktober 2017 skriver utgivarna av Rättegångspodden ett långt inlägg på Facebook där de förklarar sitt val av ljudsättning av avsnittet ”Spädbarnet i kraftverksdammen” (Rättegångspodden, 2017). I avsnittet hör man ljudupptagningen av en rättegång där en mamma berättar om hur hennes sambo kastat deras gemensamma dotter ner i en kraftverksdamm. I avsnittet har man lagt ett barnskrik i bakgrunden av mamman som återberättar händelsen. Skaparna av Rättegångspodden berättar i ett Facebook-inlägg att barnskriket har lagts på för att visa att materialet inte är helt oredigerat, då det saknas en berättarröst. Skriket är också där för att ge barnet en röst, för att visa att barnet inte bara är någon det pratas om utan att det är en egen individ (Rättegångspodden, 2017).

Detta är något som fått det att ”sticka i öronen” hos lyssnarna och avsnittet har därför fått en del kritik. Kritiken bestod bland annat av kommentarer på Rättegångspoddens Facebook-sida. ”Bakgrundsljuden från barnskrik och forsande vatten var nästan tortyr.”, ”/... det känns jättekonstigt att man går ut med TVÅ trigger-varningar men samtidigt lägger man på ljudeffekter av barnskrik och forsande vatten i samband med att mamman vittnar om händelsen. Som om hennes berättelse inte är nog att lyssna på?” och ”/... Men snälla, redigera bort barnskriken under moderns vittnesmål, det är för olidligt hemskt.” är några av de kommentarer som skrivits (Rättegångspodden, 2017).

Kritiken av detta avsnitt och Rättegångspoddens Facebook-inlägg är det som ligger till grund för denna uppsats.

I Sverige har vi yttrande- och tryckfrihet. Vid nyhetsrapportering finns 17 publicitetsregler som verkar som etiska regler. Dessa regler innefattar bland annat hur man ska förhålla sig till

namnpublicering och personlig integritet (Publicitetsregler, 2018). De täcker allt ifrån hur man ska uttrycka sig i text och i bilder till hur man ska hantera fakta och källor.

Regel nummer 7 lyder:

”Överväg noga publicitet som kan kränka privatlivets helgd. Avstå från sådan publicitet om inte ett uppenbart allmänintresse kräver offentlig belysning”.

Barnskriken i avsnittet ”Spädbarnet i kraftverksdammen” krockar med denna regel.

Dokumentärer är berättelser från verkligheten. Behöver publicitetsreglerna, *spelreglerna*, uppdateras för att även täcka in ljudsättning podcastdokumentärer?

2. Bakgrund

I detta avsnitt beskrivs podcastens, Sveriges Radio och Rättegångspoddens bakgrund. I avsnittet om Sveriges Radio beskrivs poddarna *P1 Dokumentär* och *P3 Dokumentär* som tillsammans med *Rättegångspodden* är denna uppsats fokuspoddar.

2.1 Den första podcasten

Utvecklare på Netscape hade 1999 en idé om ett tillvägagångssätt för att samla information från en mängd olika webbplatser på ett och samma ställe. Detta skulle göra så att läsare inte skulle behöva besöka varje individuell webbplats för att ta del av de senaste uppdateringarna. Utvecklarna skapade en prototyp där nya uppdateringar dyker upp automatiskt. De kallade prototypen RDF Site Summary. Idag mer känt som RSS, Real Simple Syndication (Quirk, 2015).

Till en början användes RSS bara till text men år 2000 anpassade utvecklarna Dave Winer och Adam Curry teknologin så att det även kunde innehålla ljud. 2003 avancerade Winer tekniken ytterligare till förmån för journalisten Christopher Lydon. Lydon spelade in sina intervjuer och lade upp som mp3-filer på sin blogg. Med hjälp av Winers utveckling av RSS kunde Lydons läsare nu prenumerera på bloggen och få tillgång till ljudet automatiskt. På så vis var världens första podcast skapad (Quirk, 2015).

2.2 Sveriges Radio

”Sveriges Radio har i uppdrag att sända radio i allmänhetens tjänst. Programverksamheten ska präglas av oberoende och stark integritet och bedrivs självständigt i förhållande till såväl staten som olika ekonomiska, politiska och andra intressen och maktsfärer i samhället.” Så lyder Sveriges Radios uppdrag (Sveriges Radio, 2018).

När Sveriges Radio (då AB Radiotjänst) bildades i maj 1924 slogs ett antal principer fast. Bland annat bestämdes att ”Radioföretaget ska låta programverksamheten präglas av saklighet och opartiskhet.” (Weibull & Wadbring, 2014). Sveriges Radio har alltså alltid haft ett tydligt mål att verka opartiskt.

Utöver uppdraget har Sveriges Radio ett antal villkor att följa. Dessa villkor beslutas av Riksdagen. Några av villkoren är (Sveriges Radio, 2018):

- Spegla hela landet och variationen i befolkningen utifrån ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv. Vara opartisk och saklig.
- Nyhetsverksamheten och samhällsbevakning ska utgå från olika perspektiv och utifrån olika geografiska, sociala och andra utgångspunkter. Bidra till mångfald i nyhetsurval, stimulerar till debatt, granskar myndigheter, organisationer och företag.

Dessa villkor gäller alla Sveriges Radios program, alltså gäller dessa villkor för *P1 Dokumentär* och *P3 Dokumentär* som är två av denna uppsats fokuspoddar.

Det första avsnittet av *P1 Dokumentär* släpptes den 13 augusti 2005. *P1 Dokumentär* består av verkliga berättelser om enskilda levnadsöden, platser och miljöer. *P1 Dokumentär*s uppdrag är att gestalta samtiden och det som döljer sig under ytan (*P1 Dokumentär*, 2019). *P1 Dokumentär* sänds idag (2019) varje söndag.

2004 gjordes en dokumentär om mordet på Olof Palme som sändes i radioprogrammet *Frispel i P3*. Året därpå startades *P3 Dokumentär* av Fredrik Johnsson och Kristofer Hanson. Till en början sändes dokumentärerna på röda dagar men sedan 2006 har programmet en fast tid i tablån (*P3 Dokumentär*, 2017). Idag (2019) släpps ett nytt avsnitt varannan torsdag.

2.3 Rättegångspodden

Rättegångspodden startades 2015 av Nils Bergman. Varje avsnitt består av ljudupptagningar från rättegångar av uppmärksammade brott (*Rättegångspodden*, 2019). *Rättegångspodden* görs i samarbete med *Lexbase* som är en nyhetstjänst med rättslig information om personer och företag. *Lexbase* tillgängliggör rättslig information från Sveriges domstolar och myndigheter (Häger, 2019). Jonas Häger som är ansvarig utgivare på *Lexbase* är i och med samarbetet även ansvarig utgivare på *Rättegångspodden*.

3. Syfte och frågeställning

När man skriver en tidningsartikel eller spelar in ett nyhetsinslag om en verklig händelse finns det många etiska regler, *spelregler*, att förhålla sig till (Publicitetsregler, 2018). Detta är för att skydda den personliga integriteten.

Är detta något man tar hänsyn till när man skapar en podcastdokumentär om en verklig händelse?

Syftet med uppsatsen är att kartlägga hur de populäraste podcastdokumentärerna ljudsätts med musik, ljudeffekter och röster och att undersöka i vilken omfattning denna ljudsättning håller sig inom det etiskt godtagbara enligt spelreglerna.

Frågeställningarna är:

- Finns det någon återkommande struktur/mönster i ljudsättningen av podcastdokumentärer beroende av händelse/fall, tidpunkt för händelsen/fallet och huruvida berörda personer kommer till tals eller ej?
- I vilken omfattning krockar ljudsättningen av podcastdokumentärerna med de etiska spelreglerna?
- Behöver de etiska reglerna/riktlinjerna utvecklas för att täcka in utvecklingen av podcastdokumentärer och i så fall hur?

4. Teori och tidigare forskning

I detta avsnitt beskrivs vilka teoretiska ramverk som använts vid analysen av podcastdokumentärerna. Här beskrivs även tidigare forskning.

4.1 Teoretisk ram

I detta avsnitt presenteras de teoretiska ramverk uppsatsens analys kommer att utgå ifrån. Främst kommer analysen utgå ifrån *Publicitetsreglerna*, men *Konsekvensneutralitet* och *Social ansvarsteori* är också starka utgångspunkter för denna uppsats.

4.1.1 *Publicitetsreglerna*

Publicitetsreglerna är etiska komplement till yttrande- och tryckfrihetslagarna. Sammanlagt är det 17 regler. Dessa regler innefattar bland annat hur man ska förhålla sig till namnpublicering och personlig integritet (Publicitetsregler, 2018).

I denna uppsats kommer podcastdokumentärerna analyseras utifrån tolv av dessa 17 regler av Publicitetsreglerna. Att analysen kommer att utgå ifrån tolv regler av 17 beror på att övriga fem regler handlar om nyhetstext.

De tolv regler analysen kommer att utgå ifrån är:

1. Massmediernas roll i samhället och allmänhetens förtroende för dessa medier kräver korrekt och allsidig nyhetsförmedling.
2. Var kritisk mot nyhetskällorna. Kontrollera sakuppgifter så noggrant som omständigheterna medger, även om de tidigare har publicerats. Ge läsaren/mottagaren möjlighet att skilja mellan faktaredovisning och kommentarer.
7. Överväg noga publicitet som kan kränka privatlivets helgd. Avstå från sådan publicitet om inte ett uppenbart allmänintresse kräver offentlig belysning.
8. Iaktta stor försiktighet vid publicering av självmord och självmordsförsök särskilt av hänsyn till anhöriga och vad ovan sagts om privatlivets helgd.
9. Visa alltid offren för brott och olyckor största möjliga hänsyn. Pröva noga publicering av namn och bild med hänsyn tagen till offren och deras anhöriga.
10. Framhäv inte berörda personers etniska ursprung, kön, nationalitet, yrke, politisk tillhörighet, religiös åskådning eller sexuell läggning om det saknar betydelse i sammanhanget och är missaktande.

11. Vad som i dessa regler sägs gäller i tillämpliga delar även om bildmaterial.
12. Bildmontage, retuschering på elektronisk väg eller bildtext får ej utformas så att det vilseleder eller lurar läsaren. Ange alltid i direkt anslutning till bilden om den är förändrad genom montage eller retusch. Detta gäller även vid arkivering.
13. Sträva efter att ge personer, som kritiseras i faktaredovisande material, tillfälle att bemöta kritiken samtidigt. Sträva också efter att återge alla parter ståndpunkter. Var uppmärksam på att anmälningar av olika slag kan ha till enda syfte att skada den som blivit anmäld.
14. Tänk på att en person, misstänkt för brott, i lagens mening alltid betraktas som oskyldig om fällande dom inte föreligger. Den slutliga utgången av en skildrad rättsak bör redovisas.
15. Överväg noga konsekvenserna av en namnpublicering som kan skada människor. Avstå från sådan publicering om inte ett uppenbart allmänintresse kräver att namn anges.
16. Om inte namn anges undvik att publicera bild eller uppgift om yrke, titel, ålder, nationalitet, kön eller annat, som gör en identifiering möjlig (Publicitetsregler, 2018).

4.1.2 Konsekvensneutralitet

Konsekvensneutralitet innebär att man som journalist alltid ska förmedla sanningen oavsett personliga åsikter, intressen och önskemål (Hammarlin & Wigorts Yngvesson, 2015, 99). Att undanhålla sanningen för att ta hänsyn till konsekvenser ska enligt konsekvensneutraliteten undvikas. För en journalist är det enligt konsekvensneutraliteten viktigt att ta reda på ”alla sanningar”, alltså låta alla parter höras, eller ”Sträva också efter att återge alla parter ståndpunkter” som det står i §13 i Publicitetsreglerna. Nyheten som förmedlas kan ha uppfattats på olika sätt för de olika berörda. Genom att sträva efter sanningen i nyhetsförmedlingen tillkommer hänsyn och rättvisa per automatik enligt konsekvensneutraliteten (Hammarlin & Wigorts Yngvesson, 2015, 101). Denna teori lämpar sig väl i denna uppsats då en del av frågeställningen är huruvida berörda personer kommer till tals eller ej. Får man reda på alla sanningar?

4.1.3 Social ansvarsteori

Social ansvarsteori innebär att man tvärt emot konsekvensneutraliteten måste ta ansvar för konsekvenser av nyhetspublicering (Hammarlin & Wigorts Yngvesson, 2015, 103). Detta innebär att man i vissa fall bedömer att det är bättre att inte publicera för att undvika negativa

konsekvenser. Och ibland väljer man aktivt att publicera för att uppnå eller motverka vissa effekter (Hammarlin & Wigorts Yngvesson, 2015, 103). Hur man väljer vad som ska publiceras, enligt den sociala ansvarsteorin, beror på hur man ser på rättvisa, demokrati, hur det gynnar den egna journalistiken och publikens önskemål (Hammarlin & Wigorts Yngvesson, 2015, 103). Inom den sociala ansvarsteorin är objektivitet något som bortses från. Man menar att det strider mot människans sätt att fungera och att man som journalist aktivt ska ta ställning för att bidra till förändring i samhället (Hammarlin & Wigorts Yngvesson, 2015, 105). Social ansvarsteori innebär att främja rättvisa vilket kan betyda att man i vissa fall avstår från att berätta sanningen om man tror att det leder till större orättvisor (Hammarlin & Wigorts Yngvesson, 2015, 107). Det betyder förstås inte att man ljuger utan man avstår endast från att publicera.

4.2 Tidigare forskning

4.2.1 *Podcastdokumentär vs. Radiodokumentär*

Siri Wichne Pedersen har i en masteruppsats vid Universitetet i Stavanger (2017) gjort en jämförelse av den traditionella radiodokumentären och den ”nya” podcastdokumentären. En av hennes frågeställningar är ”Skiljer sig berättarsättet i en podcastdokumentär från berättarsättet i en radiodokumentär, och i så fall hur?” (Pedersen, 2017, 3).

För att svara på frågan har hon intervjuat fyra journalister från fyra stora produktionsbolag och två journalister från två mindre bolag. Alla jobbar med att producera just podcastdokumentärer (Pedersen, 2017, 25).

Alla de intervjuade journalisterna var överens om att berättarsättet skiljer sig åt mellan en radiodokumentär och en podcastdokumentär. De menar att berättaren i en podcastdokumentär är mer personlig och oformell än i en radiodokumentär. Detta gör att lyssnarna upplever berättaren som ”närmre” jämfört med berättaren i den traditionella radiodokumentären (Pedersen, 2017, 42). Det gör också skillnad om man lyssnar på en radio och om man lyssnar i hörlurar. Podcastdokumentären lyssnar man i större utsträckning på i hörlurar jämfört med radiodokumentären, detta ger en mer intim känsla. Att skaparna av podcastdokumentärer vet detta kan medföra att man även ändrar sitt sätt att berätta storyn på (Pedersen, 2017, 42).

Hon menar också att det faktum att en podcastlyssnare lätt kan välja att avbryta lyssningen för att istället välja en annan podcast påverkar sättet att berätta på, man måste hålla kvar lyssnaren (Pedersen, 2017, 43).

4.2.2 *Ljudetik*

I en artikel av musikern och ljudkonstnären James Andean diskuterar han om skaparen av ett ljudstycke bär ansvar för användandet av olämpligt ljud om personen eller personerna som skulle bli förolämpade av ljudet aldrig hör det (2014, 177). Om skaparen vet vilken betydelse ljudet har, i vilken utsträckning får skaparen själv bestämma om ljudet är lämpligt eller inte i sitt ljudstycke? Andean menar att ju mer information man har om ljudet desto större kunskap har man om hur publiken kan reagera. Detta gör att skaparen måste överväga om hen ska använda ljudet eller ej. Om skaparen beslutar sig för att använda ljudet bör hen också vara beredd på att få ta emot reaktioner från publiken (2014, 177). Att veta betydelsen av ljudet är också en förutsättning för att kunna ge en ”känslig stämning” i ljudstycket (Andean, 2014, 177).

Men hur länge bär skaparen ansvaret för ljudet? Skaparen bär självklart ansvaret för ljudet vid publicering men sedan är det upp till lyssnarna att tolka ljudet, det blir ett delat ansvar.

”//...a sound does not belong to the composer, but to the listener, and at least some of the responsibility for what results must surely lie with them.” (Andean, 2014, 177).

Andean menar också att vi och allt vi gör, på en social och kulturell skala, är ett stort nät av punkter. Alla punkter är i konstant rörelse och alla är med etiska implikationer. I och med den konstanta rörelsen är nätet en ständig process av omkonfigurering (2014, 180). Alltså, vad som av skaparen upplevs etiskt rätt idag, är kanske fel imorgon.

4.2.3 *Ljudrum*

Karin Eriksson-Aras, filosofie doktor i etnologi vid Uppsala universitet, har i sin avhandling *Ljudrum* (2017) undersökt hur ljudrum bildar former av mänsklig interaktion och hur ljud och ljudrum ingår i människors liv. Med ljudrum menar Eriksson-Aras empiriskt avgränsbara enheter. ”Ljudrum upprättar, villkorar och ger förutsättningar för interaktion, möten, samtal och samspelsformer.” I ljudrummet förekommer ljud som ger information om plats, orientering och kommunikation (Eriksson-Aras, 2017, 17). Ljudrum skapas genom att ge ljud mening (Eriksson-Aras, 2017, 153).

Interaktionen påverkas av hur ljudrummet är utformat. Ett tätt och överfullt ljudrum blir dynamiken låg och ljudets meningsfullhet minskar. Ett glest, öppet ljudrum där röster och kroppar kan röra sig mer fritt blir ljudets meningsfullhet större (Eriksson-Aras, 2017, 153).

I täta ljudrum förekommer också borthörande. Eriksson-Aras ger ett exempel på en pojke som inte tittar upp när han hör en bil tuta eller någon som ropar, en mekanism gör att han borthör dessa ljud och istället ägnar sig åt att leka (2017, 153).

Människor skapar sina egna ljudrum. Beteenden, social interaktion och uppfattning av tid och rum i ljudrummen skapar kultur (Eriksson-Aras, 2017, 154).

Inom ljudrum finns också tystnad. Tystnaden definieras av lyssnaren och beror på i vilket ljudrum man befinner sig i. Tystnad definieras i relation till det som i ljudrummet inte är tystnad. Alltså är ”storstadstystnad” och ”landsbygdstystnad” olika saker (Eriksson-Aras, 2017, 154).

Lyssnande, meningsskapande, svar på interaktion med tystnad och rytm tillsammans med musik och ljud är det som gör att man upplever ljudrum. Eriksson-Aras menar att man lyssnar både kroppsligt, emotionellt och psykologiskt (2017, 155).

5. Definition av begrepp

I denna uppsats kommer begrepp att användas. Dessa begrepp är ej vetenskapliga utan det är begrepp baserade på tolkningar vid analysen.

Mänskliga ljudeffekter innebär ljudeffekter i form av röster. Rösterna tillhör inte någon av dokumentärernas intervjupersoner. I denna analys räknas skådespelare som läser upp dagböcker och sms som mänskliga ljudeffekter då deras röster ej tillhör någon intervjuad.

Ej mänskliga ljudeffekter innebär ljudeffekter som är pålagda vid redigering av podcastdokumentärerna. Ljud som hörs i bakgrunden vid intervjutillfället som inte tillför något till berättelsen räknas alltså inte som medvetet pålagda.

Ljudupptagning från händelse innebär ljud som spelats in på plats. I dokumentärerna måste berättaren informera om var ljudet kommer ifrån eller så måste det tydligt framgå i ljudklippet att det är från den aktuella händelsen.

6. Metod och material

I detta avsnitt följer en beskrivning av uppsatsens metod och urval av material. Metoden är en kvantitativ innehållsanalys. Urvalet av podcastdokumentärer och beskrivning av kodning kommer också att beskrivas i detta avsnitt under egna rubriker.

6.1 Kvantitativ innehållsanalys

Syftet med den kvantitativa innehållsanalysen är att undersöka ett flertal avsnitt podcastdokumentärer för att ta reda på hur de är uppbyggda ljudmässigt.

Den kvantitativa innehållsanalysen lämpar sig i denna studie då jämförandet av ljudsättningen sker mellan olika avsnitt inom en och samma programserie samt mellan olika programserier i samma genre, podcastdokumentär. Detta betyder att många avsnitt behöver analyseras.

Kvantifiering av dokumentärernas innehåll gör det möjligt att ta reda på om det finns någon form av ljudmallar eller mönster i ljudsättningen (Karlsson & Johansson, 2019, 172).

För bästa möjliga resultat av innehållsanalysen krävs *systematik*. Systematiken innebär i detta fall att alla publicerade avsnitt av de utvalda dokumentärerna ska ha lika stor chans att bli analyserade (Karlsson & Johansson, 2019, 172). Mer om urvalet av dokumentäravsnitt beskrivs i avsnitt 5.2 *Podcastdokumentärer*.

Systematiken innebär också att alla podcastdokumentärer ska analyseras utifrån samma definitioner och begrepp (Karlsson & Johansson, 2019, 172). Analysen utgår därför ifrån ett kodschema (se bilaga 1) bestående av variabler formade så att de svarar på uppsatsens första frågeställning; finns det någon struktur/mönster i ljudsättningen av podcastdokumentärer? Dessa variabler är bland annat ljudsättning i form av *musik*, *ljudeffekter* och *röster*. Variabler som indikerar vilken typ av händelse/fall dokumentären handlar om är också en viktig del i denna uppsats. Variablerna är skapade med den sociala ansvarsteorin och konsekvensneutraliteten som bakgrund. Kodschemat har också variabler som skapats med *spelreglerna* som mall (Publicitetsregler, 2018).

Den kvantitativa innehållsanalysen kräver också *objektivitet*. Det innebär att oavsett vem som utför analysen ska resultatet bli det samma, det är alltså viktigt att kodschemat är noga utfört och väl beskrivet. Det ska ej finnas utrymme för tolkningar (Karlsson & Johansson, 2019, 172).

En kvantitativ innehållsanalys kan vara jämförande på olika sätt. I denna uppsats jämförs hur podcastdokumentärerna förhåller sig till på förhand bestämda normer (Karlsson & Johansson, 2019, 174), till exempel de pressetiska reglerna. Därav variabler tagna ur *spelreglerna*.

Innan de valda avsnitten (se avsnitt 5.2 *Podcastdokumentärer*) började analyseras gjordes en pilotanalys för att säkerställa att kodschema och kodbok (se bilaga 1 och 2) var tillräckligt bra utformade för att svara på uppsatsens frågeställningar. Pilotanalysen gjordes på det avsnitt av Rättegångspodden som ligger till grund för denna uppsats, ”Spädbarnet i kraftverksdammen”. Pilotstudien resulterade i att några variabler samt förklaringar till variabler lades till.

6.2 Urval Podcastdokumentärer

För att kartlägga podcastdokumentärernas ljudsättning kommer tre podcastdokumentärer, P3 Dokumentär, P1 Dokumentär och Rättegångspodden att analyseras.

Valet av dokumentärer är baserat på *Orvesto konsumenters* lista ”Poddtoppen” (2019) som visar att just dessa tre podcastdokumentärer är de tre populäraste inom kategorin *dokumentär* 2018.

För att välja vilka avsnitt av de olika dokumentärerna som analyseras görs ett *obundet slumpmässigt urval*, vilket innebär att alla publicerade avsnitt har lika stor chans att komma med i urvalet (Karlsson & Johansson, 2019, 178). För att välja avsnitt används en webbaserad slumpgenerator (Gallerit, 2019). Med hjälp av slumpgeneratoren valdes 10 avsnitt ut av varje dokumentär, alltså sammanlagt 30 avsnitt.

Valet av antalet avsnitt (30) är baserat på vad som är rimligt (tidsmässigt) utifrån uppsatsens totala skrivtid.

Den sammanlagda tiden för alla avsnitt är 27 timmar och 47 minuter.

P1 Dokumentär har sedan 2005 (till och med 13 maj 2019) släppt 648 avsnitt.

Slumpgeneratoren slumpade fram avsnitten 64, 162, 235, 286, 368, 413, 487, 488, 535 och 610.

P3 Dokumentär har sedan 2005 (till och med 13 maj 2019) släppt 322 avsnitt.

Slumpgeneratoren slumpade fram avsnitten 70, 125, 131, 133, 147, 166, 210, 220, 261 och 310.

Rättegångspodden har mellan 2013 och 2018 släppt 45 avsnitt. Slumpgeneratorn slumpade fram avsnitten 3, 8, 18, 28, 34, 35, 37, 40, 41 och 43.

6.3 Kodning

De slumpvis utvalda avsnitten av varje dokumentär ställs upp i ett Excel-dokument. För varje avsnitt finns 18 olika variabler som ska besvaras (se bilaga 1). För att svara på variablerna lyssnas alla 30 avsnitt igenom noga. För att inte missa eventuella ljudeffekter används inte någon snabbuppspelnings-funktion. Sammanlagt lyssnas 27 timmar och 47 minuters dokumentär igenom.

Elva av de 18 variablerna besvaras enkelt med ja eller nej. Om svaret är ja vid två av dessa variabler, ljudeffekt i form av mänskliga ljud och ljudeffekter i form av omänskliga ljud, förklaras i nästa steg vad det är för ljudeffekter som använts. Det kan till exempel vara barnskrik, bilmotorer eller fågelkvitter.

Rättegångspoddens avsnitt består till största del av ljudupptagningar från rättegångar. Detta innebär att mycket bakgrundsljud i form av stolar som skrapar i golvet, vattenglas som fylls och tangentklick från protokollförare hörs. Dessa ljud har inte räknas med som ljudeffekter i analysen. I analysen räknas endast medvetet pålagda ljudeffekter.

Två av variablerna är tidsangivelser. Den en är avsnittets publiceringsdatum och den andra är den tidpunkt då det aktuella fallet utspelas. Detta är för att se hur lång tid det har gått mellan det att fallet inträffar och publiceringsdatum, ju närmre de faller i tiden desto "känsligare" kan innehållet i avsnittet vara.

I fyra av variablerna besvaras vem som kommer till tals och får göra sin röst hörd. I kodningen kommer de att kallas "offer/huvudperson" och "misstänkt/brottsling/motståndare" samt anhörig till dessa två.

"Offer/huvudperson" innebär den person som ligger till grund till att avsnittet gjorts. Handlar det till exempel om ett mord är den mördade "offer/huvudperson". I dessa fall läggs fokus på om anhörig till denne kommer till tals eller ej då "offret/huvudpersonen" inte kan föra sin egen talan.

Varje avsnitt tilldelas en kategori. Det finns 25 olika kategorier (se bilaga 2). Vissa avsnitt kan gå in under flera kategorier. I dessa fall kategoriseras de efter det huvudsakliga fallet. Om avsnittet till exempel handlar om ett mordfall och det kommer fram att den misstänkte även är anhållen för ekonomiska brott hamnar avsnittet under kategorin ”mord” då det är avsnittets huvudsakliga fokus.

I kodningen finns även utrymme för kommentarer. Här beskrivs hur vissa ljud faktiskt uppfattas av lyssnaren. Detta är personligt och kan inte räknas som en vetenskaplig slutsats.

6.4 Metodkritik

Ett problem med den kvantitativa innehållsanalysen är att endast 1,5 % av alla P1 Dokumentärs avsnitt och 3,1 % av P3 Dokumentärs avsnitt analyseras. För bäst svara på uppsatsen första frågeställning ”finns det någon återkommande struktur/mönster i ljudsättningen av podcastdokumentärer beroende av händelse/fall, tidpunkt för händelsen/fallet och huruvida berörda personer kommer till tals eller ej?” hade fler dokumentärer behövts analyseras.

Ett annat problem med metoden är att den utförs av endast en kodare. Detta ger inget utrymme för diskussion mellan kodare. Den enskilda kodaren får heller inte reda på om olika ljudeffekter kan uppfattas eller tolkas på olika sätt beroende på vem som lyssnar.

Ett tredje problem är kategoriseringen av avsnitten (som nämns i ovanstående avsnitt). Ett avsnitt kan ingå i flera kategorier. Här väljer kodaren själv vilken kategori som avsnittet huvudsakligen hamnar under. Detta är något som kan vara bra att diskutera med en medkodare.

7. Resultat och analys

I det här avsnittet presenteras resultatet av undersökningen. Resultatet av kodningen presenteras under varje dokumentärs rubrik. Därefter följer en analys utifrån de teorier denna uppsats utgår ifrån. Analysen återkopplar till uppsatsens frågeställningar:

- Finns det någon återkommande struktur/mönster i ljudsättningen av podcastdokumentärer beroende av händelse/fall, tidpunkt för händelsen/fallet och huruvida berörda personer kommer till tals eller ej?
- I vilken omfattning krockar ljudsättningen av podcastdokumentärerna med de etiska spelreglerna?
- Vilka etiska regler/riktlinjer för ljudsättning av podcstdokumentärer kan utvecklas efter studien?

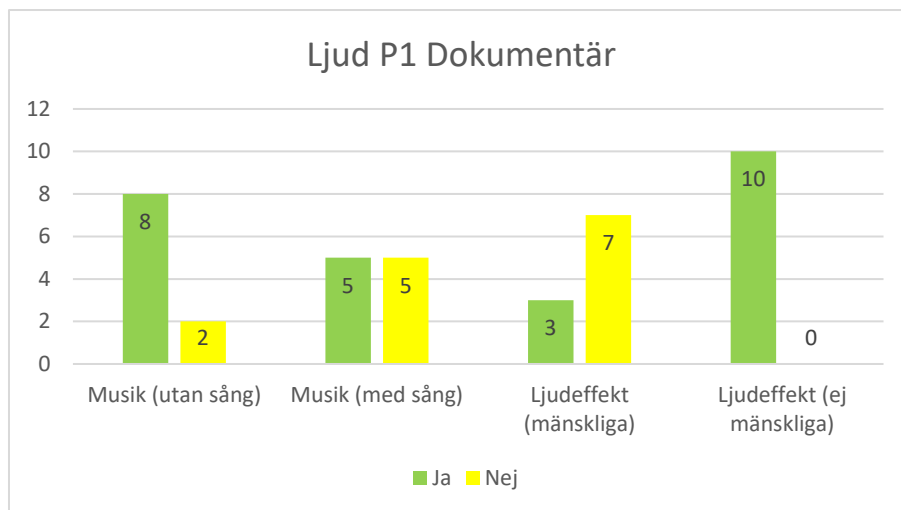
7.1 P1 Dokumentär

De tio slumpvis utvalda avsnitten av P1 Dokumentär delades upp i sju unika kategorier. Fyra avsnitt hamnade under kategorin ”livshistoria”. Övriga sex avsnitt gick under kategorierna ”våldtäkt/sexuella trakasserier”, ”kändisskandal”, ”arbetsplats-skandal”, ”kidnappning/gisslan”, ”krig/flyktingkris” och ”idrottsskandal”.

I nio av tio avsnitt för offer eller huvudperson sin egen talan. I det enda fall där offer/huvudperson inte talar för sig själv sitter personen i fråga i fängelse i Etiopien och kan därför inte göra sin röst hörd.

Det är endast i ett avsnitt av tio som en misstänkt/brottsling/motståndare får göra sig hörd. Det handlar om hur ett flertal människor mister livet på en arbetsplats på 1960 - 1970-talet. Här får man höra en person som hade ett operativt ansvar på arbetsplatsen ge en kommentar om händelserna.

I hälften av avsnitten får en anhörig till offer/huvudperson tala, varav ett är på grund av offret/huvudpersonen som sitter fängslad i Etiopien. Anhöriga får tala åt honom. Anhörig till misstänkt/brottsling/motståndare får ingen talan i något av avsnitten.

Figur 1. Figuren visar hur många av de analyserade avsnitten av P1 Dokumentär som ljudsatta med olika former av ljudeffekter eller musik.

I figur 1 kan vi se att samtliga avsnitt av P1 Dokumentär är ljudsatta med ej mänskliga ljudeffekter. Vanligast är olika former av fågelljud (fiskmåsar, kvitter och hönskackel). Fem av tio avsnitt har pålagda fågelljud i bakgrunden.

Figuren visar också att tre av avsnitten innehåller mänskliga ljudeffekter. I det här fallet är samtliga mänskliga ljudeffekter barnljud (barnskratt, barnjoller och barnskrik).

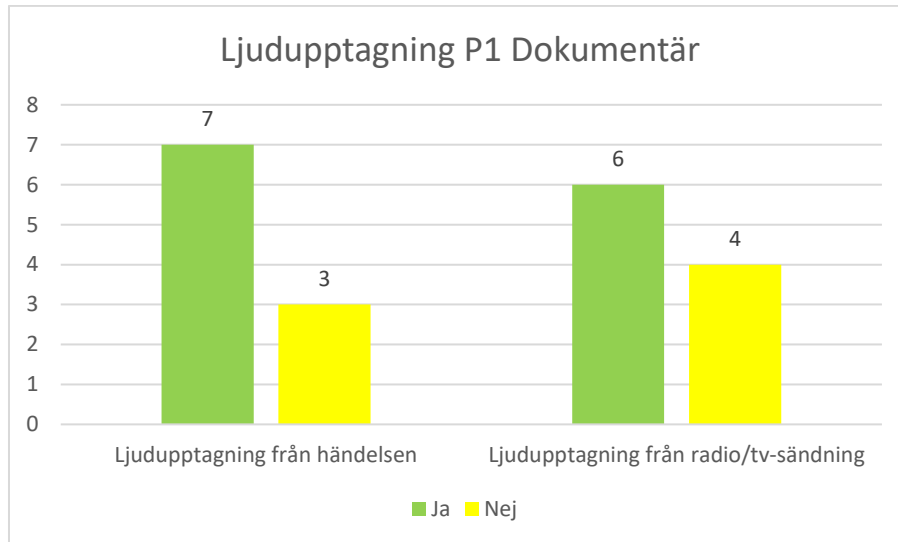
Musiken utan sång som hörs i åtta av tio avsnitt är stämningssmusik. Oftast spelas den i bakgrunden av en berättarröst. I enstaka fall är musiken ”dansmusik” som spelas i bakgrunden i samband med att huvudpersonen berättar om hur han/hon dansade som ung.

Musiken med sång som hörs i hälften av P1 Dokumentärs avsnitt är i tre fall av fem relaterad till offer/huvudpersonens berättelse. I ena avsnittet spelas huvudpersonens favoritlåt där hon berättar hur hon känner igen sig i texten.

I det andra avsnittet spelas musik av en artist som huvudpersonen träffat och även i detta avsnitt känner huvudpersonen att hon kan relatera till texterna i låtarna.

I den tredje hör sånger från Sergels torg i Stockholm där det hålls en manifestation för att sätta tryck på utrikesdepartementet och Etiopiska myndigheter i kampen om att få den svensk-etiopiske hjärtläkaren Fikru Maru fri. Han sitter fängslad i Etiopien misstänkt för korruption.

Det är endast i det första av de analyserade avsnitten som det inte förekommer någon form av musik. Det avsnittet publicerades 2008 och handlar om journalisters jakt på en bra story. Efter detta avsnitt ökar användandet av musik succesivt.

Figur 2. Figuren visar omfattningen av ljudupptagning från händelsetillfället och från radio- och tv-sändningar.

Som går att avläsa i figur 2 innehåller sju av tio avsnitt av P1 Dokumentär ljudupptagningar från den verkliga händelsen. Fyra avsnitt av dessa sju är platsbaserade dokumentärer, alltså är alla intervjuer och ljudupptagningar inspelade i realtid vid den aktuella händelsen. Övriga tre är äldre inspelningar från när händelsen ägde rum.

Ljudupptagningarna från radio och tv är i fem av sex fall nyhetsuppläsningar. I det enskilda fall det inte rör sig om en nyhetssändning handlar det om hur huvudpersonen tittar på ett visst tv-program, där av har man lagt in ljudupptagning av just det tv-programmet.

Sex av P1 Dokumentärs tio avsnitt är publicerade samma år som händelsen har ägt rum. De fyra avsnitt där publiceringen kommit en längre tid efter händelsen har kategorierna ”våldtäkt/sexuella trakasserier”, ”arbetsplats-skandal”, ”livshistoria” och ”kidnappning/gisslan”.

7.2 P3 Dokumentär

P3 Dokumentärs slumpvis utvalda tio avsnitt är spridda över sju olika kategorier. Två avsnitt hamnar under kategorin ”mord”, två under kategorin ”olycka” och resterande sex under ”politisk skandal”, ”arbetsplats-skandal”, ”skadegörelse”, ”terrorism”, ”krig/flyktingkris” och ”rättstvist”.

I sju av de tio avsnitten får offer/huvudperson föra sin egen talan. I de tre avsnitt där offer/huvudperson inte får tala har han/hon eller de avlidit och kan alltså inte föra sin talan.

I sju av tio avsnitt får misstänkt/brottsling/motståndare komma till tals. Det ena avsnittet där misstänkt/brottsling/motståndare inte får komma till tals handlar om Franco-regimen i Spanien. Franco levde inte när avsnittet publicerades och kom därför inte till tals.

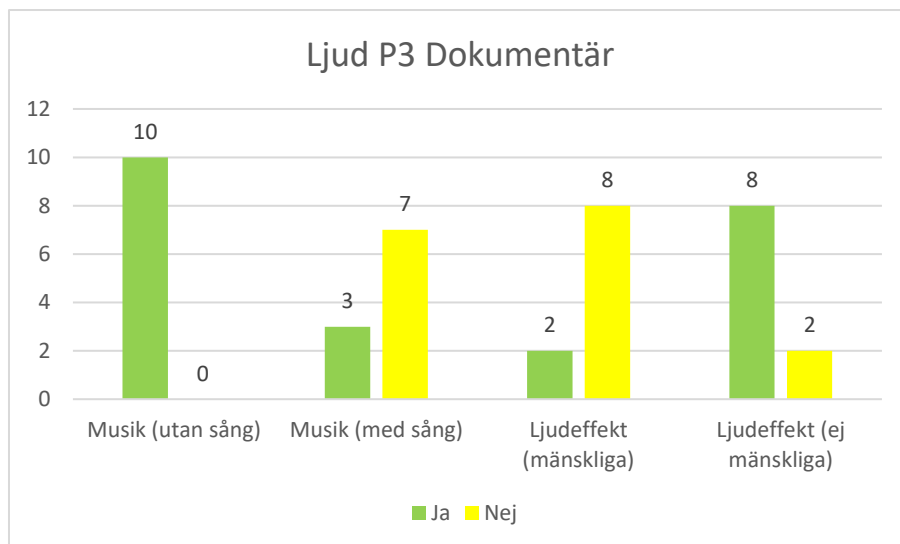
Det andra avsnittet där misstänkt/brottsling/motståndare inte kommer till tals är den första delen i en serie på fem delar om ett mord. I detta första avsnitt kommer inte misstänkt/brottsling/motståndare till tals men det utesluter inte att han/hon får tala i ett senare avsnitt.

Det tredje avsnittet där misstänkt/brottsling/motståndare inte kommer till tals handlar om attacken på Drottninggatan 2017. Avsnittet publicerades dagen efter attacken då ingen misstänkt/brottsling/motståndare var gripen ännu.

I åtta av tio avsnitt kommer en anhörig till offer/huvudperson till tals. I de avsnitt där offer/huvudperson avlidit får istället anhöriga tala. I det ena fallet där ingen anhörig kommer till tals behövs ingen anhörig höras då det handlar om en tvist där båda parter kan berätta hela händelsen utan att fler röster behöver fylla i vad som hänt.

I det andra fallet kommer ingen anhörig till offer/huvudperson till tals då det än en gång handlar om attacken på Drottninggatan 2017. Publiceringen sker dagen efter attacken, inga anhöriga har kontaktats ännu.

I tre avsnitt får man höra anhöriga till misstänkt/brottsling/motståndare tala. I det ena avsnittet får anhöriga tala istället för den avlidne Franco, som nämnts tidigare. I det andra avsnittet där anhörig till misstänkt/brottsling/motståndare får tala är denna person även anhörig till offer/huvudperson. Det tredje avsnittet handlar om människosmuggling till Sverige. Här får man höra en anhörig till ett av ”smugglingsoffren” då smuglingen av personen i fråga misslyckades.

Figur 3. Figuren visar hur många av de analyserade avsnitten av P3 Dokumentär som ljudsatta med olika former av ljudeffekter eller musik.

I figur 3 kan man se att samtliga avsnitt av de analyserade P3 Dokumentärerna innehåller musik utan sång. I alla avsnitten handlar det om stämningssmusik. Stämningssmusiken är ibland mycket intensiv. I det flesta fall är den där för att skapa spänning. Ibland är den sorgsen för att skapa empati.

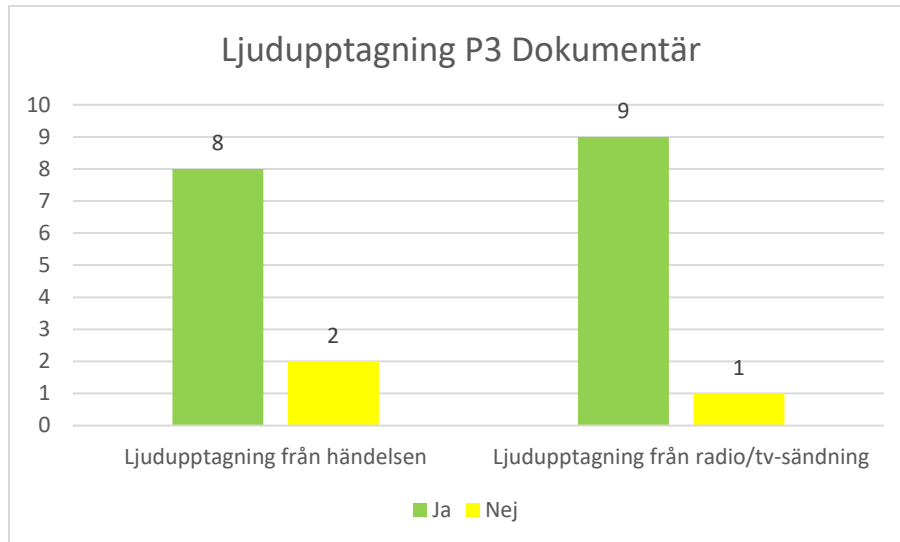
I ett avsnitt som handlar om en händelse på 1930-talet hörs förutom stämningssmusik även jazz-musik för att symbolisera danslokaler.

Tre av de tio avsnitten spelar musik med sång. I två av dessa fall är sångtexterna relaterade till fallet. Det är sånger om Spanien och Franco i avsnittet om Francos regim 1939 – 1975. Det andra är marsch-sånger som hörs i samband med ett demonstrationståg i Ådalen 1931.

I två av avsnitten har man lagt till mänskliga ljudeffekter. Det ena avsnittet handlar om hur en svensk industridamm i Sevilla, Spanien, brister. Man hör ljudeffekter av lekande barn vid beskrivning av ett av de samhällen som drabbades svårt av att dammen brast.

Det andra avsnittet med mänskliga ljudeffekter handlar om mordet på 15-åriga Therese Johansson Rojo. Man får höra en skådespelare läsa upp sms som skickats mellan de två misstänkta gärningsmännen innan mordet.

Åtta av tio avsnitt har andra former av ljudeffekter. De vanligaste formerna av ljudeffekter är olika bilrelaterade ljud (motorljud, inbromsning och bildörrar) och fågelljud. I två avsnitt har man återskapat ljudet av detonationer.

Figur 4. Figuren visar omfattningen av ljudupptagning från händelsetillfället och från radio- och tv-sändningar.

Man kan höra ljudupptagningar från de specifika händelserna i åtta av tio avsnitt (se figur 4). Ljudupptagningar från händelserna är bland annat ljud från rättegångar, ljud från filminspelningar som skett på plats och ljud som spelats in vid demonstrationer. De avsnitt som saknar ljudupptagning från händelsen handlar om jakten på att stoppa klottret vid SLs (Stockholms Lokaltrafik) perronger och om mordet på Therese Johansson Rojo.

Avsnittet om mordet på Therese Johansson Rojo är också det enda avsnittet som saknar ljudupptagning från radio- och tv-sändningar.

I övriga nio avsnitt är det främst nyhetssändningar från radio och tv som hörs.

Av P3 Dokumentärs alla tio avsnitt är det endast avsnittet om attacken på Drottninggatan som publiceras nära i tiden till händelsen, dagen efter. Av de övriga nio avsnitten är det kortaste tidsspännet mellan händelse och publicering sex år.

7.3 Rättegångspodden

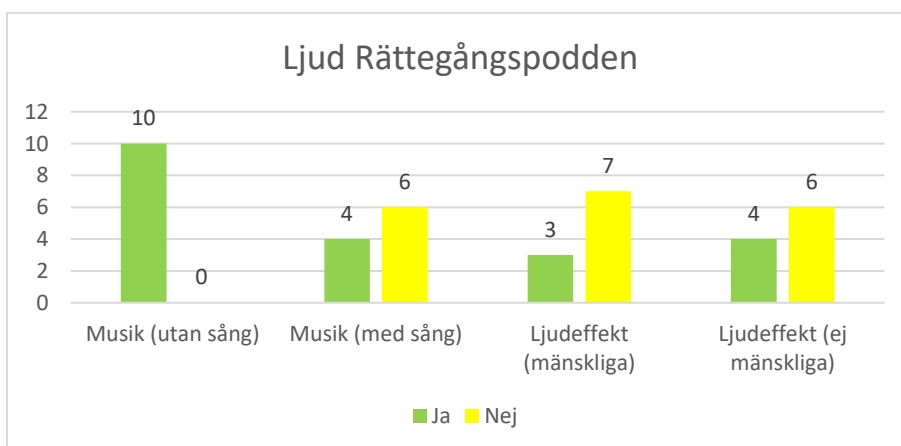
Av Rättegångspoddens tio avsnitt hamnar nio under kategorin ”mord”. Det tionde avsnittet hamnar under kategorin ”kidnappning/gisslan”.

Offer/huvudperson får inte komma till tals i något av avsnitten. I nio av tio avsnitt är offren/huvudpersonerna avlidna och kan därför inte föra sin talan. Det tionde avsnittet är den sista delen i en serie på tre delar om en kidnappning 2012. Här kommer inte offer/huvudperson till tals då han berättar sin historia om händelsen i ett tidigare avsnitt. Detta avsnitt är inte med bland de slumpvis utvalda tio.

I sju av tio avsnitt får man höra misstänkt/brottsling/motståndarens berättelse om händelsen. Samtliga tre avsnitt där misstänkt/brottsling/motståndare inte kommer till tals är delavsnitt av respektive rättegångar. Misstänkt/brottsling/motståndare kommer alltså till tals i andra avsnitt men dessa ingår inte i de slumpvis utvalda tio.

Sju av tio avsnitt består av förhör med anhöriga till offer/huvudperson. Att man inte hör anhöriga till offer/huvudperson i de övriga tre är av samma anledning som att man inte hör misstänkt/brottsling/motståndare som beskrivs i föregående stycke. Avsnitten är alltså delavsnitt av respektive rättegångar. Anhöriga kommer till tals i andra delavsnitt.

I sex av tio avsnitt kommer anhöriga till misstänkt/brottsling/motståndare till tals. På samma sätt som tidigare kan anhöriga till misstänkt/brottsling/motståndare i de avsnitt de inte kommer till tals få tala i andra delavsnitt av rättegångarna.

Figur 5. Figuren visar hur många av de analyserade avsnitten av Rättegångspodden som ljudsatta med olika former av ljudeffekter eller musik.

Rättegångspoddens avsnitt består till största del av ljudupptagningar från rättegångar. Detta innebär att mycket bakgrundsljud i form av stolar som skrapar i golvet, vattenglas som fylls och tangentklick från protokollförare hörs. Dessa ljud har inte räknats med som ljudeffekter i analysen. I analysen räknades endast medvetet pålagda ljudeffekter.

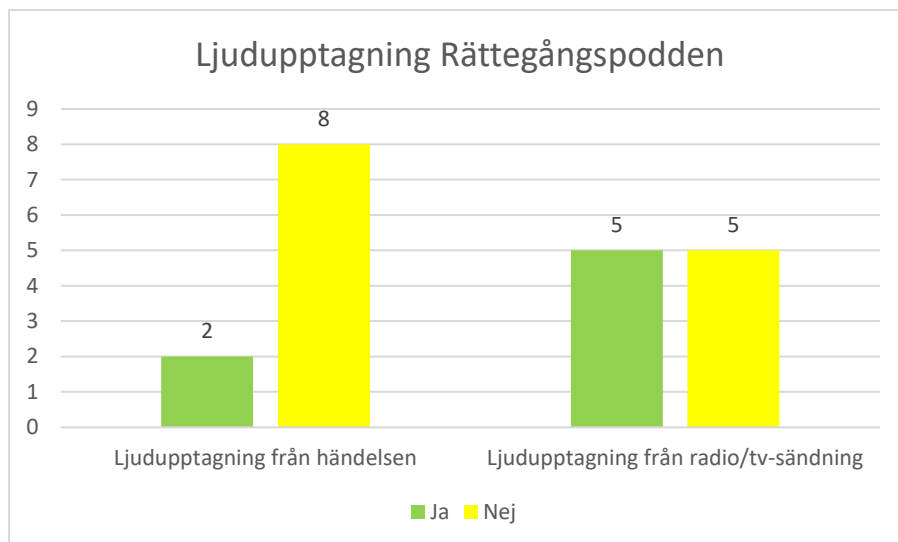
I samtliga avsnitt av Rättegångspoddens tio slumpvis utvalda har man lagt på musik utan sång i bakgrunden (se figur 5). Musiken skapar stämning. I det flesta fall ökar musiken spänningen eller ligger som en sorglig slinga i bakgrunden.

I fyra avsnitt hörs musik med sång. Sångtexterna handlar inte i något fall om händelsen. Musiken som spelas symboliserar i ett av avsnitten fest, i de andra tre används musiken som outro, utgångsmusik, i slutet av avsnitten.

I tre avsnitt används mänskliga ljud som ljudeffekter. I samtliga tre avsnitt är de mänskliga ljudeffekterna uppläsning av skådespelare. I det ena avsnittet läser skådespelaren upp sms som skickats till den misstänkta/brottslingen/motståndaren från hans sambo. Det läses även upp stycken ur sambons dagbok. I de andra två avsnitten, som tillhör samma rättegång, läses dagboksstycken upp. Detta är stycken ur offret/huvudpersonens dagbok.

I fyra avsnitt använder man sig av icke mänskliga ljudeffekter. I två av avsnitten (som tillhör samma rättegång) hör man surrande från flugor vid beskrivning av en bil som luktar väldigt illa och har på så vis lockat till sig flugorna. I det tredje avsnittet hör man en penna mot papper, ljudet av skrivande. Detta hörs när berättaren förklarar att den misstänkta/brottslingen/motståndaren skriver ett brev till tingsrätten där han ber om att få byta advokat.

I det fjärde avsnittet som handlar om en dödsskjutning i Katrineholm har man lagt på ljudet av ett pistolskott.

Figur 6. Figuren visar omfattningen av ljudupptagning från händelsetillfället och från radio- och tv-sändningar.

Som man kan avläsa i figur 6 finns ljudupptagningar från händelserna endast i två av avsnitten. I det ena avsnittet får man höra ljudupptagningar från telefonsamtalet mellan misstänkt/brottsling/motståndare och polis när den misstänkta/brottslingen/motståndaren själv ringer och anmäler sitt brott. I det andra avsnittet hörs ljudupptagningar från sökningsarbetet efter den försvunna Vatchareeya Bangsuan.

Hälften av avsnitten innehåller ljudupptagningar från radio och tv. Det är främst nyhetssändningar angående olika fallen.

I åtta av tio fall har Rättegångspodden publicerat avsnitten inom ett år efter att de aktuella rättegångarna ägt rum. De två avsnitt som inte är publicerade inom ett år efter rättegången är publicerade inom två år efter rättegången.

7.4 Analys

7.4.1 Publicitetsreglerna

I alla tre dokumentärformer har man visat stor respekt för publicitetsreglerna. I alla tre dokumentärformer har man visat korrekt och allsidigt fakta, man har inte publicerat något som anses oviktigt och man har inte lagt vikt på kön, ursprung, sexuell läggning eller liknande om det inte varit relevant för händelsen.

Man har i P3 Dokumentär och i Rättegångspodden strävat efter att återge alla parter ståndpunkter.

När man lyssnar på ljudsättningen kan man dock ifrågasätta om regel nummer 7 följs.

”Överväg noga publicitet som kan kränka privatlivets helgd. Avstå från sådan publicitet om inte ett uppenbart allmänintresse kräver offentlig belysning”.

I både P3 Dokumentär och Rättegångspodden har man lagt på mänskliga ljudeffekter i form av skådespelare som läser upp sms och dagboksstycken. I några av dessa fallen är dagboksstyckena skrivna av de som fallit offer för mord. Detta kan vara problematiskt då det ger en röst åt den döda och kan på så vis vara svårt för den anhöriga att höra. Dagböcker bör få tillhöra privatlivet.

Dagboksstyckena och sms:en som läses upp i de analyserade avsnitten är dock viktiga delar i utredningarna som avsnitten handlar om.

Något som också kan verka hänsynslöst är i de fall man lagt på en icke mänsklig ljudeffekt i form av pistolskott eller bombdetonering i dokumentären.

Man kan jämföra ljudsättningen med regel nummer 12 om bildsättning:

”Bildmontage, retuschering på elektronisk väg eller bildtext får ej utformas så att det vilseleder eller lurar läsaren. Ange alltid i direkt anslutning till bilden om den är förändrad genom montage eller retusch. Detta gäller även vid arkivering”.

Pistolskotten och dagboksuppläsningen kan jämföras med bildmontage. Då det inte nämns i dokumentärerna att detta är efterkonstruerade ljudeffekter och inte riktiga ljudupptagningar från händelserna kan detta vilseleda lyssnaren. Lyssnaren kan tro att detta är ljudupptagningar från den verkliga händelsen.

7.4.2 Konsekvensneutralitet

Enligt konsekvensneutraliteten strävar man efter sanning genom att låta alla parter höras, förmedla alla sanningar. Resultatet av denna analys korresponderar väl för P3 Dokumentär och Rättegångspodden där man i majoriteten av avsnitten får höra flera sidor av händelsen. I

skapandet av dessa dokumentärer har reportern tagit en allmän position och därefter tolkat de olika ”sanningar” som de intervjuade ger (Hammarlin & Wigorts Yngvesson, 2015, 99). Detta är något man missat hos P1 Dokumentär där man endast i ett avsnitt av tio har hört en motpart.

Rättegångspodden korresponderar mycket väl med konsekvensneutraliteten i och med att man i många fall kanske undviker att berätta hela sanningen för att ta hänsyn till konsekvenserna. Men Rättegångspodden gör tvärt emot. I Rättegångspodden får brottslingar detaljerat berätta sin del av händelsen, vilket kan uppfattas grovt och hänsynslöst. Men detta görs oavsett reporterns personliga åsikter (Hammarlin & Wigorts Yngvesson, 2015, 99).

P3 Dokumentär låter de flesta parter komma till tals men under mer kontrollerade former jämfört med Rättegångspodden. Misstänkta/brottslingar/motståndare kommer till tals via intervjuer. Berättandet blir inte lika detaljerat som vid en rättegång och på så vis mindre hänsynslöst.

Däremot arbetar man mer med att skapa bilder av platser och händelser med ljudet. Man använder sig av icke mänskliga ljudeffekter i stor utsträckning.

P1 Dokumentär har fokus på huvudpersonen i fallet och på så vis får publiken endast ta del av en sanning. I de fall en anhörig kommer till tals är det en anhörig till huvudpersonen. Denne ger i de flesta fall sin version av samma sanning som huvudpersonen.

7.4.3 Social ansvarsteori

Inom den sociala ansvarsteorin är P1 Dokumentär den dokumentär som korresponderar bäst. Här tar man ansvar för vad som publiceras.

I händelser där människor omkommit har man valt att publicera dokumentären flera år efter att händelsen ägt rum. Detta är ett sätt att undvika negativa konsekvenser (Hammarlin & Wigorts Yngvesson, 2015, 103).

P3 Dokumentär undviker att berätta detaljerat hur vissa händelser gått till. Däremot väljer de att arbeta med ljudbilder för att beskriva händelsen. Man väljer alltså att inte berätta alla sanningar i ord utan istället berätta i ljud.

Rättegångspodden undviker inga sanningar. De arbetar alltså inte aktivt för att undvika negativa konsekvenser som den sociala ansvarsteorin annars går ut på (Hammarlin & Wigorts Yngvesson, 2015, 103). Man väljer att publicera oavsett hur den egna journalistiken påverkas.

Dock korresponderar Rättegångspodden med den sociala ansvarsteorin i det fall att man vill främja rättvisa. I detta fall innebär rättvisa att låta alla röster höras och att låta publiken få höra detaljerade beskrivningar av vad som hänt.

7.4.4 Tidigare forskning

I samtliga dokumentärformer kan man höra att berättarformen är oformell och personlig precis som Pedersen beskriver podcastdokumentären (2017, 42).

Man upplever att berättaren är nära och talar direkt till lyssnaren. De ger ibland så kallade ”cliffhangers”, de berättar alltså något spännande som kommer att få ett svar längre fram i avsnittet. De jobbar alltså med att få lyssnaren att stanna kvar och inte avbryta poddlyssnandet (Pedersen, 2017, 43).

När skaparna av dokumentärerna ljudsätter sina avsnitt måste de, som Andean beskriver i sin artikel, överväga vilken betydelse ljudet har för avsnittet och vilken betydelse det har för lyssnaren och i vissa fall för anhöriga (2014, 177). I detta fall vet till exempel skaparen av avsnittet om dödsskjutningen i Katrineholm att en skjutning har skett och att någon till följd av detta avlidit. Ändå väljer de att lägga på en ljudeffekt av ett pistolskott. Detta innebär att skaparen vet hur publiken skulle kunna reagera och måste därför också vara beredd på att få kritik (Andean, 2014, 177).

Lyssnande, meningsskapande, svar på interaktion med tystnad och rytm tillsammans med musik och ljud är det som gör att man upplever ljudrum (Eriksson-Aras, 2017, 155).

Eftersom människan skapar sina egna ljudrum kan ljud tolkas på olika vis.

Denna teori i samband med Andeans teori om att dokumentärskaparen bär ansvar för ljudet vid publicering men att det sedan är upp till lyssnaren att tolka ljudet och att skaparen och lyssnaren då delar ansvar för ljudet gör det svårt att avgöra hur denna uppsats utvalda podcastdokumentärer tolkas av lyssnaren.

8. Slutsats och diskussion

Uppsatsens första frågeställning, ”Finns det någon återkommande struktur/mönster i ljudsättningen av podcastdokumentärer beroende av händelse/fall, tidpunkt för händelsen/fallet och huruvida berörda personer kommer till tals eller ej?”, besvaras väl i resultatet av innehållsanalysen.

Ja, det finns återkommande strukturer/mönster i ljudsättningen. Däremot ser ljudsättningen inte olika ut beroende på fall, tidpunkt eller vem som talar.

I denna studie innebär återkommande struktur/mönster att dokumentärskaparna använder sig av musik och ljudeffekter på liknande sätt i alla avsnitt.

P1 dokumentär använder i alla typer av dokumentärer icke mänskliga ljudeffekter för att skapa stämning. De använder dock mänskliga ljudeffekter sparsamt.

Med tiden ökar även användandet av musik. I och med detta ökar även närheten med lyssnaren.

Alltså, oavsett fall eller vem som talar använder P1 Dokumentär ljudeffekter och musik för att höja lyssnarupplevelsen.

P3 Dokumentärs återkommande mönster är musik. De använder stämningsmusik i alla dokumentärer. Ibland mycket intensivt för att skapa spänning eller empati. Detta görs oberoende av fall och vem eller vilka som talar.

I de fall de väljer att använda musik med sång relaterar sångtexterna till fallen.

De använder endast mänskliga ljud för att skapa en ”plats” eller för att återskapa en människas känslor eller en scen som ägt rum, istället för verkliga ljudupptagningar på plats.

Barnskratt används till exempel på samma sätt som fågelljud. Fiskmåsar skapar en bild av att vara vid havet och barnskratt skapar en bild av att vara vid en lekplats.

Genom att läsa upp sms eller dagboksstycken återskapar man de känslor personen som skrev sms:et eller dagboken kände vid just det tillfället eller scener som utspelat sig i samband med det aktuella fallet.

Icke mänskliga ljudeffekter används oberoende av fall. De används för att skapa bilder av platser och scener.

Rättegångspodden har, liksom de andra dokumentärerna, ett återkommande mönster när det gäller musik utan sång. Musiken används oberoende av fall och vem eller vilka som talar.

Ljudsättning med mänskliga ljudeffekter används på samma sätt som i P3 Dokumentär. De används för att återskapa känslor och scener i form av uppläsning av sms och dagböcker. Icke mänskliga ljudeffekter används mycket sparsamt och ingår inte i Rättegångspoddens ljudmönster.

På uppsatsens andra frågeställning ”I vilken omfattning krockar ljudsättningen av podstdokumentärerna med de etiska spelreglerna?” upplever jag att det endast krockar med regel nummer 7:

”Överväg noga publicitet som kan kränka privatlivets helgd. Avstå från sådan publicitet om inte ett uppenbart allmänintresse kräver offentlig belysning”.

Att lägga på ett ljud av ett pistolskott i ett avsnitt som handlar om en dödsjutning kan vara problematiskt för de anhöriga till den avlidne. I detta fall tillför ljudeffekten inget annat än att vara just en ljudeffekt.

Även uppläsandet av dagböcker kan vara problematiskt för den anhörige. Men till skillnad från pistolskottet tillför dagböckerna information som hjälpt till i polisutredningar.

Men samtidigt kan man resonera som Andean: bär skaparen av ett ljudstycke ansvaret för användandet av olämpligt ljud om de berörda personerna aldrig hör det (2014, 177)?

En podcastdokumentär lyssnar man på frivilligt och då kanske man måste vara förberedd på att det kan innehålla obehagliga eller kanske till och med olämpliga ljud.

Svaret på den tredje frågeställningen ”Behöver de etiska reglerna/riktlinjerna utvecklas för att täcka in utvecklingen av podcastdokumentärer och i så fall hur?” är ja. Jag skulle vilja se en utveckling av regel 12:

”Bildmontage, retuschering på elektronisk väg eller bildtext får ej utformas så att det vilseleder eller lurar läsaren. Ange alltid i direkt anslutning till bilden om den är förändrad genom montage eller retusch. Detta gäller även vid arkivering”.

Eventuellt skulle en ny regel kunna skapas baserad på regel nummer 12 men med ljud i åtanke istället för bild.

9. Förslag till vidare forskning

Grundtanken med denna studie var att utöver innehållsanalysen även skicka ut en enkät till lyssnare för att få en bild av hur de uppfattar ljudsättningen av podcastdokumentärer. Innehållsanalysen var mer tidskrävande än beräknat, därför fick enkätundersökningen uteslutas.

Men på grund av uppsatsens omfattning hade enkätens population varit ett bekvämlighetsurval då det inte finns ekonomi för att utföra en totalundersökning. Detta hade kunnat leda till ett skevt resultat.

Men jag tror fortfarande att det är en studie att satsa på.

Studiens frågeställning skulle då kunna lyda:

- Hur upplever den undersökta publiken ljudsättningen av podcastdokumentärer ur ett etiskt perspektiv?

Studien skulle gå ut på att undersöka hur publiken upplever ljudsättningen och om de anser att dagens form av ljudsättning är bra eller om de ser någon form av etisk problematik med ljudsättningen.

En annan utveckling av studien är att göra kvalitativa intervjuer med anhöriga till podcastdokumentärernas huvudpersoner.

- Hur upplever de ljudsättningen?
- Ger podcastdokumentärerna rätt bild av deras anhörig?

På samma sätt kan man göra kvalitativa intervjuer med medverkande i podcastdokumentärerna.

- Har deras berättelser blivit rätt vinklade?
- Upplever de etiska problem med ljudsättningen vid den egna medverkan av podcastdokumentären?

Båda dessa studier kan mynna ut i samma slutfrågeställning som denna uppsats:

- Vilka etiska regler/riktlinjer för ljudsättning av podcastdokumentärer kan utvecklas efter studien?

Ytterligare en utveckling av studien är att göra om denna studie i större utsträckning. Alltså att analysera fler avsnitt och att göra det med flera kodare för att få en större bild av hur ljudet uppfattas beroende på individ.

Referenser

Artiklar

Andean, James. 2014. Towards an Ethics of Creative Sound. *Organised Sound - An International Journal of Music and Technology*. 19 (2): 173-181.

Avhandlingar

Eriksson-Aras, Karin. 2018. *Ljudrum - En studie av ljud och lyssnande som kulturell praktik*. Diss., Uppsala Universitet.

<http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1158099/FULLTEXT01.pdf>

Pedersen, Siri Wichne. 2017. *Den norske podkastdokumentaren - En studie av historien og egenskapene til en ny dokumentarform*. Diss., Universitetet i Stavanger.

Quirk, Vanessa. 2015. *Guide to Podcasting*. Diss., Columbia's Graduate School of Journalism.

https://www.cjr.org/tow_center_reports/guide_to_podcasting.php

Böcker

Davidsson, Pamela. Palm, Matti & Melin Mandre, Åsa. 2018. *Svenskarna och internet 2018*. Stockholm: IIS (Internetstiftelsen i Sverige).

https://internetstiftelsen.se/docs/Svenskarna_och_internet_2018.pdf

Hammarlin, Mia-Marie & Wigorts Yngvesson, Susanne. 2015. Filosofiska grunder för journalistisk etik. I Michael Karlsson och Jesper Strömbeck (red.). *Handbok i journalistikforskning*. 1:2. Lund: Studentlitteratur AB, 97 – 114.

Karlsson, Michael & Johansson, Bengt. 2019. Surveyundersökningar och experiment. I Ekström, Mats. & Larsson, Bengt (red.). *Metoder i kommunikationsvetenskap*. 3:1. Lund: Studentlitteratur

Karlsson, Michael & Johansson, Bengt. 2019. Kvantitativ innehållsanalys. I Ekström, Mats. & Larsson, Bengt (red.). *Metoder i kommunikationsvetenskap*. 3:1. Lund: Studentlitteratur

Weibull, Lennart & Wadbring, Ingela. 2014. *Massmedier – Nya villkor för press, radio och tv i det digitala medielandskapet*. 11. uppl. Stockholm: Ekerlids Förlag

Webbsidor

Gallerit. 2019. *Slumptal*. Gallerit.

<https://gallerit.se/slumptal/>

Häger, Jonas. 2019. *Frågor och svar*. Lexbase.

<https://www.lexbase.se/sida/fragor?s=cba2f5a4ee76d781f999bde6417690b> [2019-05-07]

Journalistförbundet. 2018. *Publicistregler*. Svenska Journalistförbundet.

<https://www.sjf.se/yrkesfragor/yrkesetik/spelregler-press-radio-och-tv/publicitetsregler> [2019-04-02]

Ollevik, Johanna & Callius, Peter. 2019. *Poddtoppen 2018:2*. Kantar Sifo.

<https://www.kantarsifo.se/nyheter-och-press/poddtoppen-20182> [2019-04-02]

Rättegångspodden. 2019. *Rättegångspodden*. [Facebook] 20 oktober 2017.

<https://www.facebook.com/rattegangspodden/posts/hejdet-har-nu-g%C3%A5tt-ett-litet-tag-sedan-jag-sl%C3%A4ppte-de-senaste-avsnitten-om-sp%C3%A4db/1665646640172004/>

[2019-04-02]

Rättegångspodden. 2019. *Rättegångspodden*. Rättegångspodden.

<https://rattegangspodden.nu/> [2019-05-07]

P1 Dokumentär. 2019. *Välkommen till P1 Dokumentär*. Sveriges Radio.

<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=909&artikel=5672089> [2019-05-07]

P3 Dokumentär. 2017. *Om P3 Dokumentär*. Sveriges Radio.

<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2519&artikel=6769755> [2019-05-07]

Sveriges Radio. 2018. *Uppdrag*. Sveriges Radio.

<https://sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=3113&grupp=5119&artikel=1971435>

[2019-05-07]

Bilagor

Bilaga 1: Kodschema (se frågor i kodboken)

- Dokumentär
- Utgivningsdatum
- Typ av fall
- Musik (utan sång)
- Musik (med sång)
- Text relaterar med händelse?
- Ljudeffekt (mänskliga)
- Typ av mänskligt ljud
- Ljudeffekt (ej mänskliga)
- Typ av ljudeffekt
- Offer/huvudperson talar
- Misstänkt/brottsling talar
- Anhörig till offer/huvudperson talar
- Anhörig till misstänkt/brottsling talar
- Ljudupptagning från händelsen
- Ljudupptagning från radio/tv-sändning
- När inträffade fallet
- Kort beskrivning av avsnittet

Bilaga 2: Kodbok

Dokumentär

Här skrivs ur vilken programserie (P1 Dokumentär, P3 Dokumentär eller Rättegångspodden) avsnittet är hämtat samt avsnittets titel.

Utgivningsdatum

Här skrivs utgivningsdatum för avsnittet.

Typ av fall

Här beskrivs vilken typ av fall avsnittet handlar om. Mord, misshandel, rån, epidemi, ekonomibrott, politisk skandal, naturkatastrof, olycka, droger, våldtäkt/sexuella övergrepp, mutskandal, kändisskandal, tortyr, gängkriminalitet, upplopp, arbetsplats-skandal, skadegörelse, terrorism, kidnappning/gisslan, självmord, rasism/nazism, livshistoria, krig/flyktingkris, idrottsskandal eller rättstvist.

Musik (utan sång)

Här beskrivs om avsnittet innehåller musik utan sång. Ja eller nej.

Musik (med sång)

Här beskrivs om avsnittet innehåller musik med sång. Ja eller nej. Om ja analyseras sångtexten i relation till vad som berättas i avsnittet då sången hörs.

Text relaterar med händelse?

Här beskrivs om texten i musiken relaterar till händelsen/fallet?

Ljudeffekt (mänskliga)

Här beskrivs om avsnittet innehåller ljudeffekter i form av mänskliga ljud. Ja eller nej.

Typ av mänskligt ljud

Om ja på föregående fråga beskrivs här vilken sorts ljudeffekt (skratt, gråt, skrik o.s.v.) och i vilket sammanhang i avsnittet det spelas upp.

Ljudeffekt (ej mänskliga)

Här beskrivs om avsnittet innehåller ljudeffekter. Ja eller nej.

Typ av ljudeffekt

Om ja på föregående fråga beskrivs här vilken sorts ljudeffekt (polissirener, ringsignal, ljud från bilar o.s.v.) och i vilket sammanhang i avsnittet det spelas upp.

Offer/huvudperson talar

Här beskrivs om offret/huvudpersonen får komma till tals eller ej.

Misstänkt/Brottsling talar

Här beskrivs om den misstänkta/brottslingen får komma till tals eller ej.

Anhörig till offer/huvudperson talar

Här beskrivs om anhöriga till offret/huvudpersonen får komma till tals eller ej.

Anhörig till misstänkt/brottsling talar

Här beskrivs om anhöriga till den misstänkta/brottslingen får komma till tals eller ej.

Ljudupptagning från händelsen

Här beskrivs om avsnittet innehåller ljudupptagningar från händelsen eller ej. Det kan vara ljud från polisradio, sosalarm, inspelning på mobiltelefon o.s.v.

Ljudupptagning från radio/tv-sändning

Här beskrivs om avsnittet innehåller ljudupptagning från radio- eller tv-sändningar eller ej.

Det kan vara ljudupptagning från nyhetssändningar, tv-dokumentärer o.s.v.

När inträffade fallet

Här beskrivs när fallet inträffade.

Kort beskrivning av avsnittet

Här beskrivs kort vad avsnittet handlar om.